

Sinop İli Merkez İlçe Tarım İşletmelerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı, Arazi ve Gelir Dağılımı*

Cem Gürel¹ Metin Akay²

1- Sinop Tarım İl Müdürlüğü, Destekleme Şubesi, 57000, Sinop

2- Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, 60240, Tokat

Özet: Bu araştırmada, Sinop İli Merkez İlçe tarım işletmelerinin sosyo-ekonomik yapısı, arazi ve gelir dağılımı ile gelire etki eden faktörler incelenmiştir. Araştırmada kullanılan veriler, Sinop merkez ilçeyi temsil niteliğine sahip 8 köyden oransal tabakalı tesadüfî örnekleme yöntemi ile belirlenen 75 adet tarım işletmesinden sağlanmıştır. İşletmeler bir bütün olarak ele alınarak yıllık faaliyet sonuçları incelenmiştir. Gelir dağılımına ait hesaplamalarda Gini Oranı ve Lorenz eğrisinden yararlanılmıştır. Araştırma bölgesinde incelenen işletmelerde, toplam aile geliri 4 010,1 YTL (2824 \$) olup, Gini Oranı 0,3159'dur. Kişi başına düşen aile geliri 756,62 YTL (533 \$) olup, Gini Oranı ise 0,2730 olarak bulunmuştur. Araştırma bölgesindeki işletmelerin ortalama mülk arazi genişliği 43,98 da ve Gini Oranı 0,2876, işletme arazisi genişliği 51,4 da ve Gini Oranı ise 0,2952 olarak saptanmıştır. Araştırmada, işletmelerin tarımsal desteklemeler ile ilgili beklentilerinin tespiti için ankete sorular eklenmiştir. Bu sonuçlara göre işletmelerin % 69,33'ü bitkisel, % 85,33'ü de hayvancılığa verilen destekleme primlerini yetersiz düzeyde bulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tarımsal Desteklemeler, Gelir Dağılımı, Gini Oranı, Sinop

Study on the Structure of Socio-Economic and Field and Income Distribution of The Farms of County of Sinop Province

Abstract In this study, the structure of socio-economic, and field and income distribution, and the factors that affect the income of the farms of county of Sinop Province were examined. Data used in this study are provided from 75 farms determined by proportional layer randomly with illustrating method having 8 villages which represent county of Sinop province. The annual activity results are examined by taking into consideration the farms entirely. In calculations of income distribution are benefited from gini ratio and Lorenz Curve. The farms at study area, the total family income is YTL 4 010,1 (\$ 2 824) and Gini ratio is founded as 0,3159. Per capita family income is YTL 756,62 (\$ 533) and Gini ratio is founded as 0,2730. The average property field broadness of farms in study areas are 43,98 da and gini ratio is 0,2876, farm field broadness 51,4 da and Gini ratio is founded as 0,2952. In this study for the determination of farms agricultural supporting expectations many questions are added to survey. According to these results the 69,33 % vegetal and 85,33 % stockbreeding of farms are decided that given supporting premium level is insufficient.

Keywords: Agricultural Subvention, Income Distribution, Gini Ratio, Sinop

1. Giriş

Tarım, Türkiye ekonomisi açısından önemli bir konuma sahiptir. Nüfus artış hızı, tarımsal amaca uygun olarak kullanılabilen arazi miktarından daha fazla olmaktadır. Nüfusun yarıya yakın kısmının tarım ve tarıma dayalı sanayide doğrudan veya dolaylı olarak çalışıyor olması sebebiyle tarım sektörü daha da önem arz etmektedir.

Tarımda kullanılabilen arazi miktarının fazla bir oranda arttırılamaması, hatta bazı bölgelerde tarımın bilinçsiz olarak yapılması sonucu arazilerin verimini kaybetmesi söz konusu olmaktadır. Nüfusun kırsal kesimde yaşayan kısmının azalması, yani kente göç edenlerin artışı karşısında teknoloji yetersizliği sebebiyle birim alandan sağlanan gelir enflasyon oranında artmamakta, artış sağlayan

işletmeler ise verim artışına doğrudan etkili olabilecek yatırımlarda bulunamamaktadır.

Arazi miktarının arttırılmasının zor olması ve sermaye yetersizliğinin tarımsal işletmeler için en önemli etkenlerden olması yanında verilen tarımsal desteklemeler işletmeler için büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı Sinop İli Merkez İlçe tatarım işletmelerinde arazi ve gelir dağılımının belirlenmesidir. Böylece politika üreticilerine yararlı verilerin sağlanabileceği ifade edilebilir.

Bu çalışmada desteklemelerin işletmelere yaptığı etki analiz edilmiştir.

Çalışmanın yapıldığı Sinop bölgesinde tarımsal desteklemeler ile ilgili kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Yapılan bu çalışma, ileride yörede yapılacak çalışmalar için yol

* Bu makale, yüksek lisans tezinin bir kısım verileri kullanılarak üretilmiştir.

gösterici olacak ve kaynak olarak kullanılacaktır.

2. Materyal ve Yöntem

Araştırmanın ana materyalini Sinop ili Merkez ilçesinde örnekleme yöntemi ile seçilen tarım işletmeleri ile yapılan anketlerden elde edilen birincil veriler oluşturmuştur.

Araştırmanın temel materyalinin elde edilmesinde kullanılan soru formları, tarımda işletme analizleri için değişik amaçlı formlar incelenerek hazırlanmıştır. Ayrıca işletme analizi haricinde konu ile ilgili anket soruları eklenerek araştırma amacına uygun kaynak haline getirilmiştir.

Bu verilerin yanında daha önce yayınlanmış ve hazırlanmış olan inceleme, araştırma ve sempozyumlarda sunulan bildiri ile resmi kurum kayıtlarından elde edilen veriler de ikincil veri olarak kullanılmıştır.

Söz konusu anket çalışması için Sinop Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından yararlanılarak son eklenen 1 köy ile beraber bölgede bulunan 42 köyün % 20'si olan 8 köyle çalışmaya karar verilmiştir. Proje İstatistik Şubesi yardımıyla yöreyi temsil edebilecek nitelikte seçilen bu 8 köyün muhtarları ile görüşülmüş ve çalışmadan haberdar edilmişlerdir. Bu köyler işletmelerin işletme bazında arazi büyüklükleri Tarım İl Müdürlüğü Çiftçi Kayıt Sistemindeki verilerden elde edilmiştir. İşletmeler arazi büyüklüğüne göre tabakalara ayrılmış ve örnek işletme sayıları Neyman yöntemine göre tespit edilmiştir. Populasyonu oluşturan arazi büyüklükleri küçükten büyüğe doğru sıralanmış, populasyon

tespit çizelgesi oluşturulmuş ve tabaka sınırları belirlenmiştir. Anket yapılacak işletme sayısının tespitinde kullanılan Neyman formülü aşağıda verilmiştir (Çiçek ve Erkan, 1996):

$$n = \frac{\sum (Nh * Sh)^2}{N * D^2 + \sum (Nh * Sh^2)}$$

Formülde;

n = anket sayısı

Nh = h'inci tabakadaki işletme sayısı.

Sh = h'inci tabakanın standart sapması

N = Toplam işletme sayısı

D² = (d/t)² değeri olup,

d = Populasyon ortalamasından izin verilen hata miktarı,

t = Araştırmada öngörülen güven sınırına karşılık gelen t tablo değerini ifade etmektedir.

Elde edilen verilerin formülde yerine konulması neticesinde, araştırmada kullanılacak örnek hacmi 75 olarak bulunmuştur. Bu örnek hacminin tabakalara dağıtımında tabakaların varyansı dikkate alınarak aşağıdaki formül kullanılmıştır.

$$n = \frac{Nh * Sh}{\sum (Nh * Sh)}$$

Formülde;

n = Toplam örnek hacmini göstermektedir.

Böylece araştırma bölgesinde her arazi büyüklük grubundan işletmelerin örneğe girmesi sağlanmıştır. Populasyonu oluşturan işletmelerin tabakalara göre dağılımı ve her tabakadan örneğe seçilen işletme sayısı Çizelge 1'de sunulmuştur.

Çizelge 1. Populasyonu oluşturan işletmelerin tabakalara göre dağılımı, tabakadan örneğe seçilen işletme sayısı

Tabaka No	Toplam Arazi (da)	Tabaka Genişliği	Tabakadaki İşletme Sayısı	Standart Sapma (Sh)	Nh x Sh	Nh x (Sh) ²	Varyasyon Katsayısı (%)	Anket Sayısı
1	1-25	1387,116	89	5,765	513,085	2957,9350	36,988	14
2	25-50	2218,132	65	6,697	435,305	2915,2375	19,624	17
3	50+	3669,655	51	24,64	1256,64	30963,609	34,244	44
TOPLAM								75

İşletmelerin yıllık faaliyet sonuçları ve gelir dağılımı analizinde gerekli olan katsayılar tespit edilmiştir. Bunun için aşağıda sıralanan değerler hesaplanmıştır.

Brüt Hasıla; bir üretim dönemini kapsayan üretim faaliyeti sonunda yaratılan nihai mal ve hizmetlerin değer toplamı olarak tanımlanır (Aras,1988).

Net Hasıla; Bu çalışmada net hasıla, brüt hasıladan işletme masrafları çıkarılarak elde edilmiş ve böylece işletmeleri borçtan ve mülkiyet koşullarından arındırarak, birbirleri ile karşılaştırma imkanı sağlanmıştır (Esengün ve Akay, 1998).

Tarımsal Gelir; sermayesi yanında fikri ve bedeni iş gücü ile katıldığı ve sorumluluğunu yüklediği tarımsal faaliyetten, işletmeci ve

ailesinin temin ettiği ve işletmenin üretim kapasitesini daraltmadan tüketebileceği nakdi ve aynı değerler toplamı olarak tanımlanmaktadır (Talim,1974). Bu çalışmada tarımsal gelir brüt hasıladan gerçek giderlerin çıkarılması ile elde edilmiştir.

Toplam Aile Geliri; tarımsal gelir ile tarım sektörü dışından elde edilen gelirlerin toplamıdır. Bu çalışmada toplam aile geliri, tarımsal gelire, aile iş gücünün tarım sektörü dışında çalışmasından elde ettiği gelir, kiraya verilen arazi karşılığı sağlanan gelirle diğer servet gelirleri (kira geliri, emekli maaşı v.s) eklenerek elde edilmiştir (Esengün ve Akay, 1998).

İşletmelerin arazi ve gelir dağılımlarının yorumlanması aşamasında Lorenz Eğrisinden faydalanılmıştır.

Lorenz eğrisi, gelir dağılımını geometrik bakımdan grafiksel olarak gösteren bir fonksiyondur. Burada, dikey eksende gelir, yatay eksen de nüfus yüzdeleri gösterilerek bir kare elde edilir. Orijinden çizilen 45°'lik doğruya, "mutlak eşitlik doğrusu" denilir. Bu doğru, gelir dağılımının mutlak eşitlik sağlayacak şekilde gerçekleştiğini göstermektedir. Mutlak eşitlik doğrusu ile Lorenz eğrisi arasında kalan alan gelir dağılımının ne kadar dengeli olduğunu açıklamaktadır. Şayet 45°'lik doğru ile eğri arasında kalan alan ne kadar geniş ise (yani Lorenz eğrisi yatay eksene ne kadar yakın ise) dağılım o kadar dengesiz, buna karşın Lorenz eğrisi ile mutlak eşitlik doğrusu ne kadar birbirine yakın ise dağılımın o kadar dengeli olduğu anlaşılmaktadır. Lorenz eğrisi ile 45°'lik doğrunun çakışması halinde ise, gelir dağılımında tam bir eşitlikten söz edilebilir (Esengün, 1998).

Arazi ve gelir dağılımına ait Lorenz eğrilerinin oluşturulmasında ise;

-Mülk Arazisi ve İşletme Arazisi Dağılımı;
Mülk ve işletme arazisi dağılımının oluşturulmasında ilk olarak işletmelerin mülk ve işletme arazileri küçükten büyüğe doğru sıralanmış, sonra bu arazi genişlikleri gruplandırılıp, ilgili gruba giren işletme sayıları frekans olarak dikkate alınmıştır. Daha sonra işletme sayılarının ve toplam mülk ve işletme arazi genişlikleri ayrı kümülatif toplamları alınmış, her bir grubun kümülatif değerleri toplam değere oranlanarak yüzde dağılım elde edilmiştir. Sonuçta mülk ve

işletme arazisine ait değerler dikey eksene, işletme sayılarına ait yüzde değerlerde yatay eksene yerleştirilmiş ve birbirine karşılık gelecek noktaların birleşmesiyle lorenz eğrisi elde edilmiştir (Esengün, 1998).

-Gelir Dağılımı;

İşletmelerin gelir dağılımının belirlenmesinde mülk ve işletme arazisi dağılımında açıklanan yöntem kullanılmıştır. Burada tek farklılık arazi genişlikleri yerine tarımsal gelirin ve kişi başına düşen toplam aile gelirinin kullanılması olmuştur (Akçay ve Akay, 1999). Gelir dağılımı matematiksel olarak ifade eden Gini oranının hesabında aşağıda yer alan formül kullanılmıştır (Esengün, 1998):

$$G = 1 - \sum_{i=1}^n (N_i - N_{i-1})(A_i + A_{i-1})$$

Formülde:

G = Gini oranını,

A_i = Arazi genişliği yada gelirin kümülatif toplamının, toplam arazi genişliği yada toplam gelir içindeki oranını,

N_i = İşletme sayılarının kümülatif toplamının, toplam işletme sayısı içindeki oranını,

n = Oluşturulan sınıf sayısını ifade etmektedir.

3. Araştırma Bulguları

3.1. İncelenen İşletmelerin Sosyo-Ekonomik Durumu

İncelenen işletmelerde aile başına düşen ortalama nüfus 5,3 kişidir. Toplam nüfusun %52,45'ini erkek, %47,55'ini kadın nüfusu oluşturmaktadır. İşgücünün asıl kaynağını oluşturan genç nüfus (15-49 yaş grubu) %53,4 oranıyla en büyük paya sahip olmuştur. İşletmeler ortalaması itibariyle toplam aile işgücünün %57,54'ü işletmede kullanılmakta, %4,02'si işletme dışında ve %38,44'ü atıl vaziyette bulunmaktadır.

İncelenen işletmelerde işletmeler ortalaması itibariyle aktif sermayenin %47,22'si toprak varlığı, %0,41'i arazi ıslah sermayesi, %25,63'ü bina varlığı, %1,81'i bitki varlığı, %0,40'ı tarla demirbaşı varlığı, %9,78'i alet-makine varlığı, %9,06'sı hayvan varlığı, %3,04'ü malzeme ve mühimmat varlığı, %2,65'ini para mevcudu ve alacaklar oluşturmaktadır. Pasif unsurlar ise; % 1,19'u borçlar, %0,31'i kiraya ve ortağa tutulan

toprak kıymeti ve %98,5'i öz sermayeden teşekkül etmektedir.

İşletmeler arazi varlığı ve tasarruf şekli bakımından incelendiğinde, işletmeler genelinde 51,4 da olan işletme arazisinin %86,69'ı yani 43,98 da mülk arazi, %9,71'i (4,78 da) kiraya alınan arazi, %3,69 (2,63 da) ortağa alınan araziden oluşmaktadır. Arazinin parselasyon durumu ise; 51,4 da olan arazi ortalama olarak 11,24 adet parsel ve her parselde ortalama 4,46 da araziden oluştuğu tespit edilmiştir.

İşletmelerde tarla ürünleri ekiliş alanları içerisinde buğday ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada ise mısır yer almaktadır.

İncelenen işletmelerde tarla ürünlerinin kullanılış şekli ise, işletmeler genelinde, bu ürünlerin %5,23'ü ailede tüketilmekte ve %86,88'i piyasaya sunulmaktadır. Bu durum yörede bulunan işletmelerin pazara dönük bir yapı sergilediğinin bir işareti olarak kabul edilebilir.

3.2. İncelenen İşletmelerde Yıllık Faaliyet Sonuçları

İşletmeler ortalaması itibariyle, tarla ürünleri brüt üretim değerleri içerisinde tahıl grubu %40,25 ile birinci sırada, yem bitkileri grubu ise %39,08 oran ile ikinci sırada yer almıştır.

İşletme başına düşen hayvansal ürünler üretim dallarının brüt üretim değerleri, işletmeler geneli açısından incelendiğinde en büyük payı %90,16 ile süt sığırcılığı almakta olup, bunu %8,31 oranıyla koyunculuk üretim dalı takip etmiştir.

İşletmeler genelinde, gerek tarla ürünleri değişken masraflar arasında ve gerekse toplam değişken masraflar arasında, oransal ve mutlak olarak sırasıyla buğday ve mısır en fazla

değişken masraf yapılan üretim dalları olarak görülmektedir.

Hayvansal ürünler üretim dalı değişken masraflar içinde işletmeler genelinde kendi içinde %87,36 oranıyla süt sığırcılığı en yüksek değişken masraflara sahip olmuştur.

İşletmelerde tarla ürünleri üretim dalı brüt marjları incelendiğinde genel ortalama en yüksek brüt marja sahip ürün buğday olarak tespit edilmiştir. Bunu mısır, yonca, fiğ, çeltik ve diğerlerinin takip ettiği tespit edilmiştir.

İncelenen işletmelerde gerek işletme büyüklük gruplarında ve gerekse işletmeler genelinde süt sığırcılığı en yüksek brüt marj oranına sahip üretim dalıdır. İşletmeler genelinde süt sığırcılığı brüt marjı % 90,69 olarak tespit edilmiştir.

Tüm işletmeler ortalamasında toplam brüt hasılanın %58,43'ünü bitkisel ve hayvansal ürünlerin satış bedeli, %33,24'ünü envanter kıymet artışları, %3,58'ini ailede tüketilen çiftlik ürünleri, %1,29'unu ikametgah kira bedelleri, %0,11'ini işçilere verilen çiftlik ürünleri ve %0,07'sini de hizmet gelirleri oluşturmaktadır.

İncelenen işletmelerde, işletmeler genelinde işletme masrafları incelendiğinde, işletme masraflarının işletme büyüklüğü ile giderek arttığı, buna karşın dekara düşen işletme masraflarının işletme grupları ile giderek azaldığı tespit edilmiştir. İşletme masrafları içerisinde ilk sırayı %54,47 ile işçilik masrafları almakta, bunu %23,41 ile materyal masrafları ve %13,92 ile amortismanlar takip etmektedir.

Çizelge 2'de görüldüğü gibi, incelenen işletmelerde net hasıla işletmeler ortalamasında 2680,9 YTL, işletme arazisi dekarına 52,16 YTL olarak gerçekleşmiştir.

Çizelge 2. İncelenen İşletmelerde Net Hasıla ve İşletme Arazisi Dekarına Düşen Değeri (YTL)

	İşletme Büyüklük Grupları			Genel (75)
	1.Grup (14)	2.Grup (17)	3.Grup (44)	
Brüt Hasıla (A)	1988,9	3153,8	6272,7	4766,1
İşletme Masrafları. (B)	1613,1	2006,7	2265,8	2085,2
Net Hasıla (A-B)	375,8	1147,1	4006,9	2680,9
İşletme Arazisi Dekarına Düşen Net Hasıla	19,07	28,06	61,14	52,16

Çizelge 3'de görüleceği gibi, işletmelerde aile erkek işgücü birimine düşen tarımsal gelir incelendiğinde üçüncü grup işletmelerde 5,73 YTL ile işletmeler ortalamasından daha yüksek olmuştur.

İncelenen işletmelerde, işletmeler ortalaması itibariyle, tarımsal gelir, 3668,4 YTL olarak saptanmıştır. İşletme arazisi dekarına düşen tarımsal gelir 68,14 YTL olarak saptanmıştır.

Çizelge 3. İncelenen İşletmelerde Net Çiftlik Geliri (Tarımsal Gelir) ve İşletme Arazisi Dekarına Düşen Değeri (YTL)

	İşletme Büyüklük Grupları			Genel (75)
	1.Grup (14)	2.Grup (17)	3.Grup (44)	
Brüt Hasıla (A)	1988,9	3153,8	6272,7	4766,1
Gerçek Masraflar (B)	817,2	1041,7	1208,6	1097,7
Tarımsal Gelir (A-B)	1171,7	2112,1	5064,1	3668,4
İşletme Arazisi Dekarına Düşen	59,45	51,67	77,27	68,14
İşletmede çalışan Aile EİGB'ne	2,18	4,00	5,73	4,67

Çizelge 4'de görüleceği gibi, incelenen işletmelerde işletmeler geneli itibariyle toplam aile geliri 4010,1 YTL (2,824 \$) kişi başına düşen aile geliri 756,62 YTL (533 \$) olarak gerçekleşmiştir. Tarım dışı gelir ise toplam aile gelirinin %8,52'sini oluşturmuştur.

Çizelge 4. İncelenen İşletmelerde Toplam ve Kişi Başına Düşen Aile Geliri (YTL)

	İşletme Büyüklük Grupları						Genel (75)	
	1.Grup (14)		2.Grup (17)		3.Grup (44)		YTL	%
	YTL	%	YTL	%	YTL	%		
Tarımsal Gelir (A)	1171,7	86,5	2112,1	89,24	5064,1	92,24	3668,4	91,48
Tarım Dışı Gelir (B)	182,9	13,5	254,6	10,76	425,8	7,76	341,7	8,52
Toplam Aile Geliri (A+B)	1354,6	100,00	2366,7	100,00	5489,9	100,00	4010,1	100,00
Kişi Başına Düşen Aile Geliri	279,30		516,75		959,8		756,62	

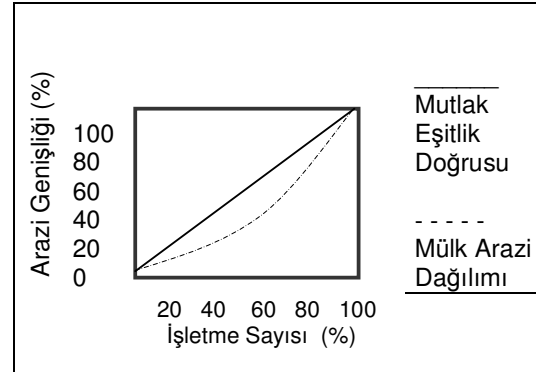
3.3. İncelenen İşletmelerde Mülk Arazi Dağılımı ve Gini Oranı

Çizelge 5'e göre incelenen işletmelerin %50,67'si mülk arazilerin %30,01'ine sahip olduğu, geriye kalan %49,33'ünün ise mülk arazilerin %69,99'una sahip olduğu saptanmıştır. Gini oranı 0,2876 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar araştırma bölgesinde mülk arazi dağılımının orta düzeyde dengesiz olduğunu göstermektedir.

Çizelge 5. İncelenen İşletmelerde Mülk Arazi Dağılımı ve Gini Oranı (%)

Arazi Genişlik Grupları (da)	İşletme Sayısı			Mülk Arazi Genişliği		
	Adet	Kümülatif	%	Dekar	Kümülatif	%
1-10	3	3	4	16	16	0,49
11-20	10	13	17,33	123	139	4,21
21-30	9	22	29,33	219	358	10,85
31-40	6	28	37,33	201	559	16,95
41-50	10	38	50,67	431	990	30,01
51-75	24	62	82,67	1253	2243	68,00
76-100	11	73	97,33	862	3105	94,13
101-150	2	75	100,00	212,5	3298,5	100,00
150-200	0	0	0	0	0	0
200+	0	0	0	0	0	0
Gini Oranı	: 0,2876					
Ortalama Arazi Genişliği	: 43,98 da					

İncelenen işletmelerde mülk araziye ilişkin Lorenz Eğrisi Şekil 1'de dağılımın dengesizliğini grafiksel olarak göstermektedir.

Şekil 1. İncelenen İşletmelerde Mülk Arazisi Dağılımına İlişkin Lorenz Eğrisi

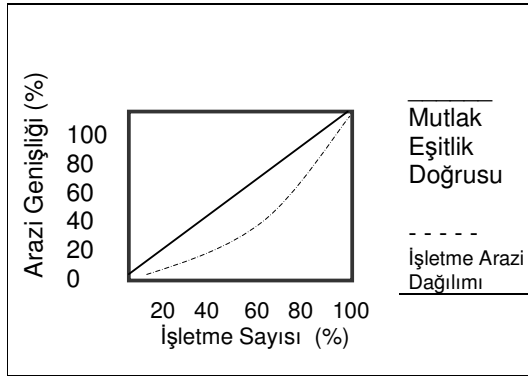
3.4. İncelenen İşletmelerde İşletme Arazi Dağılımı ve Gini Oranı

Çizelge 6'ya göre incelenen işletmelerin işletme arazi dağılımlarının dengeli olmadığı söylenebilir. İşletmelerin %58,67'sinin toplam işletme arazisinin %78,73'üne sahip olduğu görülmektedir. Bu dağılım eşitsizliğini matematiksel olarak ortaya koyan Gini oranı 0,2952 olarak bulunmuş ve orta düzeyde eşitsizlik olarak ifade edilebilir.

İşletme arazilerine ilişkin Lorenz Eğrisi Şekil 2'de orta düzeydeki dağılımın dengesizliğini grafiksel olarak göstermektedir.

Çizelge 6. İncelenen İşletmelerde İşletme Arazisi Dağılımı ve Gini Oranı (%)

Arazi Genişlik Grupları (Da)	İşletme Sayısı			Arazi Genişliği		
	Adet	Kümülatif	%	Dekar	Kümülatif	%
1-10	2	2	2,67	12	12	0,31
11-20	8	10	13,33	122	134	3,48
21-30	9	19	25,33	225	359	9,31
31-40	7	26	34,67	237	596	15,46
41-50	5	31	41,33	224	820	21,27
51-75	30	61	81,33	1630	2450	63,55
76-100	8	69	92,00	663	3113	80,75
101-150	6	75	100,00	742	3855	100,00
150-200	0	0	0	0	0	0
Gini Oranı		: 0,2952				
Ortalama Arazi Genişliği (da)		: 51,4 da				

Şekil 2. İncelenen İşletmelerde İşletme Arazi Dağılımına İlişkin Lorenz Eğrisi

Araştırma bölgesi için bulunan işletme arazileri gini oranı (0,2952), Türkiye’de yapılan diğer çalışmalar ile karşılaştırıldığında; araştırma bölgesindeki işletme arazisi dağılımının diğer farklı bölgelere nazaran çok daha iyi durumda olduğu ifade edilebilir.

Söyle ki; Ankara İli Elmadağ İlçesi tarım işletmeleri için işletme arazisi dağılımı Gini oranı 0,5357 (Turgut, 1991), Kırşehir İli Merkez Tarım İşletmeleri için 0,3524 (Polat, 1994), Tokat İli Artova İlçesi Tarım İşletmelerine ait, işletme arazi Gini oranı 0,3673 (Esengün, 1998), Tokat İli Erbaa İlçesi Ova Tarım İşletmelerinde yapılan bir çalışmada Gini oranı 0,3965 (Akçay ve Akay, 1999) ve Tokat İli Zile İlçesi için işletme arazi dağılımı Gini oranı 0,3677 (Arslankurt, 2001) olarak bulunmuştur.

3.5. İncelenen İşletmelerde Toplam Aile Gelirinin Dağılımı ve Gini Oranı

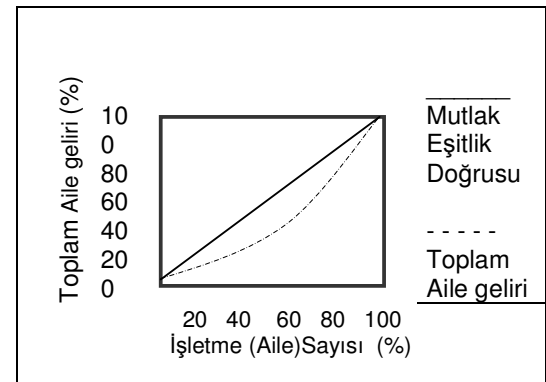
İncelenen işletmelerde toplam aile geliri dağılımı çizelge 7’de sunulmuştur.

Çizelge 7. İncelenen İşletmelerde Toplam Aile Geliri Dağılımı ve Gini Oranı

Gelir Grupları	İşletme Sayısı			Toplam Aile Geliri		
	Adet	Kümülatif	%	YTL	Kümülatif	%
0-750	3	3	4,00	1856	1856	0,62
751-1500	7	10	13,33	9808	11664	3,88
1501-2250	6	16	21,33	13282	24946	8,29
2251-3000	10	26	34,67	28903	53849	17,90
3001-3750	18	44	58,67	64009	117858	39,19
3751-4500	7	51	68,00	29567	147425	49,02
4501-5250	8	59	78,67	41232	188657	62,73
5251-6000	9	68	90,67	52298	240955	80,12
6001+	7	75	100	59802	300757	100
Gini Oranı		: 0,3159				
Ortalama Toplam Gelir		: 4 010,1 YTL				

Çizelge 7’ye göre, incelenen işletmelerde hanelerin %34’67’si toplam aile gelirin %17,9’una sahip olurken, geriye kalan %65,33’lük kısım toplam aile gelirin %82,1’ine sahiptir. Bir başka ifadeyle incelenen işletmelerde hanelerin %68’si toplam aile gelirin %49,02’sine sahip olurken, geriye kalan %32’lik kısım toplam aile gelirin %50,98’sine sahiptir.

Bu dağılımın eşitsizliğini gösteren gini oranı 0,3159 olarak bulunmuştur. Toplam aile gelirinine ilişkin Lorenz Eğrisi Şekil 3’de dağılımın dengesizliğini grafiksel olarak göstermektedir.

Şekil 3. İncelenen İşletmelerde Toplam Aile Geliri Dağılımı Lorenz Eğrisi

3.6. İncelenen İşletmelerde Tarımsal Desteklemeler İle İlgili Düşünceler

İncelenen işletmelerde, yürürlükteki tarımsal desteklemeler ile ilgili düşünceler çizelge 8’de sunulmuştur. Çizelge incelendiğinde işletmeler genelinde, işletmelerin %60’ı DGD’nin devam etmesini, %32’si devam etmemesini istemektedir. İşletmelerin %69,33’ü verilen bütün desteklemeleri yetersiz bulmakta, %30,67’si verilen desteklemeleri yeterli görmektedir. Hayvancılığa verilen bütün desteklemeler, işletmeler genelinde %85,33 ile yüksek oranda yetersiz bulunmuştur. Hayvancılığa verilen desteklemelerin artırılması gerekmektedir.

3.7. İncelenen İşletmelerin Alternatif Tarımsal Desteklemeler İle İlgili Görüşleri

İncelenen işletmelerde tarımsal desteklemelere yönelik olarak işletme beklentileri ve işletmelerin alternatif destekleme politikaları ile ilgili görüşleri çizelge 9’da sunulmuştur. İşletmelerin %48’i en önemli sorunlarından olan girdiye (gübre, mazot, yem vs.) yönelik desteklemelerin artırılmasını istemektedir. Bunu %18,67 ile DGD’nin artırılması, %14,67’si üretilen ürüne yönelik destek verilmesini, %8 ile kredi faizlerinin düşürülmesini, %6,66 ile kooperatifleşmeye destek verilmesini istemektedir. Mevcut kooperatiflerin daha aktif hale getirilmesi istenmektedir.

Çizelge 8. İncelenen İşletmelerde Tarımsal Desteklemeler İle İlgili Düşünceler

		İşletme Büyüklük Grupları						Genel (75)	
		1.Grup (14)		2.Grup (17)		3.Grup (44)			
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
DGD Devam Etmeli mi?	Evvet	9	64,29	11	64,71	25	56,82	45	60,00
	Hayır	3	21,42	5	29,41	16	36,36	24	32,00
	Kararsız	2	14,29	1	5,88	3	6,82	6	8,00
	Toplam	14	100,00	17	100,00	44	100,00	75	100,00
Bütün Destekleme Primleri	Yeterli	3	21,43	6	35,29	14	31,82	23	30,67
	Yetersiz	11	78,57	11	64,71	30	68,18	52	69,33
	Toplam	14	100,00	17	100,00	44	100,00	75	100,00
Hayvancılığa verilen Destekler	Yeterli	0	0,00	0	0,00	1	2,27	1	1,33
	Yetersiz	14	100,00	15	88,24	35	79,55	64	85,33
	Kararsız	0	0,00	2	11,76	8	18,18	10	13,34
	Toplam	14	100,00	17	100,00	44	100,00	75	100,00

Çizelge 9. İncelenen İşletmelerin Alternatif Tarımsal Desteklemeler İle İlgili Görüşleri

		İşletme Büyüklük Grupları						Genel (75)	
		1.Grup (14)		2.Grup (17)		3.Grup (44)			
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Tarım Sektöründe Desteklemenin Nasıl Olmasını İstersiniz ?	Girdi Fiyatının Düşürülmesi, Teşvik Edilme.	7	50,00	8	47,06	21	47,73	36	48,00
	DGD Arttırılması	3	21,43	2	11,76	9	20,45	14	18,67
	Kredi Faizi Düşürülmesi	1	7,15	2	11,76	3	6,82	6	8,00
	Kooperatifleşmeye Destek Verilmesi	1	7,15	1	5,88	3	6,82	5	6,66
	Ürüne Destek Verilmesi	2	14,27	3	17,66	6	13,64	11	14,67
	Diğer	0	0,00	1	5,88	2	4,54	3	4,00
	Genel	14	100,00	17	100,00	44	100,00	75	100,00

4. Sonuç ve Tartışma

İncelenen işletmelerde aile başına düşen ortalama nüfus 5,3 kişi olup Türkiye ortalamasına yakındır. Toplam aile işgücünün %57,54’ü işletmede kullanılmakta olup işgücünün yeterince değerlendirilemediği ifade edilebilir. İşletmelerde toplam aktifin %75,47’sini çiftlik sermayesi, %24,53’ünü işletme sermayesi oluşturmaktadır. Tüm

sermaye grupları içerisinde toprak varlığı %47,22 ile ilk sırada yer almaktadır. Ortalama işletme arazisi genişliği 51,4 da olup parsel sayısı 11,24 adettir. İşletmelerde tarla ürünleri ekiliş alanları içerisinde buğday ilk sırayı almakta, bunu mısır izlemektedir. İşletmeler ortalamasında süt sığırcılığı %90,69 ile en yüksek brüt marja sahiptir. Tarla ürünleri dahilinde en yüksek brüt marj buğday üretim

faaliyetine ait olup bunu mısır, yonca ve fiğ takip etmektedir. Net hasıla dekara 52,16 YTL, tarımsal gelir ise dekara 68,14 YTL'dir. İşletmeler toplam aile gelirinin %91,48'ini tarımsal gelirden elde etmektedir. İşletmelerde mülk arazi dağılımına ve işletme arazisi dağılımına ait Gini oranları sırasıyla 0,2876 ve 0,2952 olup her ikisi de orta düzeyde dengesizdir. İşletmelerde toplam aile gelirine ilişkin Gini oranı 0,3159 olup dengesizlik önemli boyuttadır. Bu sonuçlar doğrultusunda tarım işletmelerinin parçalanmasını önleyecek hukuki düzenlemelerin yapılabileceği, tarımsal ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması konusunda önlemler alınabileceği ve kooperatifleşmenin desteklenmesi gerektiği söylenebilir. İncelenen

işletmelerde tarımsal desteklemeler içinde DGD'den yararlanma isteği %60 oranındadır. Üreticilerin %69,33'ü verilen bütün destekleme primlerini yetersiz bulmaktadır. Ayrıca hayvancılığa verilen desteklemeleri yetersiz bulan üreticilerin oranı %85,33'tür. İşletmecilerin alternatif tarımsal desteklemeler konusunda %48,00 ile girdi fiyatlarının düşürülmesi beklentisi içinde olduğu ve bunu sırasıyla DGD'nin artırılması, ürüne destek verilmesi, kredi faizlerinin düşürülmesi ve kooperatifleşmeye destek verilmesi konularının izlediği saptanmıştır. Tarımsal desteklemelerin araştırma bölgesindeki işletmeler için önemli olduğu ifade edilebilir.

Kaynaklar

- Akçay, Y., Akay, M., 1999. Tokat-Erbaa Ovası Tarım İşletmelerinin Sosyo - Ekonomik Yapısı ve Faaliyet Sonuçları. GOÜ Ziraat Fakültesi Yayınları, No:35 Araştırma Serisi No:12 Tokat
- Aras, A., 1988. Tarım Muhasebesi. E.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları No:486 Bornova-İzmir
- Arslankurt, H.B., 2001. Tokat-Zile Ova Tarım İşletmelerinde Sosyo-Ekonomik Yapı ve Gelir Dağılımı. GOÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat.
- Çiçek, A., Erkan, O., 1996. Tarım Ekonomisinde Araştırma ve Örnekleme Yöntemi. GOÜ Ziraat Fakültesi Yayın No : 12 Ders Notları Serisi: 6 Tokat.
- Esengün, K., 1998. Tokat İli Artova İlçesi Tarım İşletmelerinde Gelir Dağılımı Üzerine Bir Araştırma. GOÜ Ziraat Fakültesi Yayınları No:30 Araştırma Serisi No:9 Tokat
- Esengün, K., Akay, M., 1998. Tokat İli Artova Bölgesi Tarım İşletmelerinin Yapısal Analizi ve Faaliyet Sonuçları. GOÜ Ziraat Fakültesi Yayınları No:24 Araştırma Serisi No:4 Tokat
- Polat, İ., 1994. Kırşehir İli Merkez İlçesi Tarım İşletmelerinde Gelir Dağılımı. A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Talim, M., 1974. Tarım Ekonomisi Ders Notları, E.Ü. Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, İzmir.
- Turgut, H.T., 1991. Ankara ili Elmadağ İlçesi Tarım İşletmelerinde Gelir Dağılımı ve Gelir-Tüketim İlişkisi Üzerine Bir Araştırma. A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara.